УДК 636.1:591.2:796.5(477.75)

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТАБУННОГО КОНЯРСТВА У ГІРСЬКОМУ РЕГІОНІ АР КРИМ

Рецензенти: док-р. с.-г. наук Вакуленко І.С.; канд. с.-г. наук Паньків Л.П.

І.В. Білоус[*]
Інститут тваринництва НААН

Проаналізовано технологію ведення табунного продуктивного конярства на прикладі агрофірми «Зеленогірськ» Білогірського району АР Крим. Охарактеризовано породність та типовість місцевого кримського типу табунних коней. Розглянуто різні варіанти структури табуна, в яких частка кобил становить від 30 до 50 відсотків, доведено підвищення ефективності виробництва продукції конярства зі збільшенням частки кобил. Встановлено основні організаційні та технологічні умови, за яких ефективність табунного конярства підвищується без додаткових витрат.

Ключові слова: **табунне конярство, ефективність, технологія, гірський Крим, табун, структура табуна, продуктивні якості, кумис, конина.**

Кліматичні й топографічні умови гірського Криму з невеликою розораністю землі як найбільше підходять для ведення табунного конярства як жодна з областей України. Поширення табунного конярства сприяє розвитку не лише продуктивного його напряму (виробництва кумису і високоякісної конини), але й поширенню кінного туризму - невід'ємної частини екологічного туристичного руху [1]. Табунне конярство є окремою екосистемою в умовах гірського Криму, що дуже мало вивчено і висвітлено в літературних джерелах.

Матеріали та методи досліджень. Матеріалом для досліджень слугували кінські табуни гірського Криму. Застосовано експедиційний метод дослідження коней за географічною ознакою. Оцінку особливостей кінського масиву проводили візуальним методом. Основні проміри тіла вимірювали у випадковій вибірці жеребців та кобил мірною палицею (висота в холці, довжина тулуба) та мірною стрічкою (обхвати грудей та п'ястка). Технологічні особливості ведення табунного конярства в гірських умовах досліджували експедиційним та хронометричним методами.

Результати досліджень. Передісторія сучасного масиву табунів місцевого кримського типу сходить до урядового рішення 1944 року про реабілітацію здоров'я фронтовиків за рахунок природних чинників. Отже, у програмі реабілітації військових, що повернулися з фронту, було закладено виробництво кумису, як недорогого та ефективного засобу лікування. У 1945 році було створено першу кумисну ферму у с. Пчелине Білогорського р-ну. Основу першого табуна склали десять кобил башкирської породи як найбільш молочної [2]. Коней

[*] Науковий керівник – канд. с.-г. наук Ткачова І.В.

утримували на вільному випасі на величезному пасовищі гірського плато Карабі-Яйли. У селищі було відбудовано ферму з виробництва кумису, що надходив до більшості санаторіїв Криму, особливо – туберкульозного та бронхо-легеневого напрямів. У 1953 році за програмою ліквідації «неперспективних» селищ, головну садибу радгоспу з с. Пчелине було перенесено до с. Зеленогірськ.

Сучасна основа найбільших табунів Криму складається з місцевого масиву коней кримського типу, що сформувався на основі башкирської породи під дією місцевих природних умов і безсистемного схрещування з жеребцями заводських порід. Сучасні табуни формувалися переважно у середині 90-х років, коли коні перейшли у приватну власність і кожний власник на свій розсуд здійснював подальше відтворення поголів'я.

Найкрупніший табун Криму належить Агрофірмі «Зеленогірськ», він нараховує 300 голів коней, у тому числі 46 – становлять племінне ядро. Для одержання кобилячого молока використовується 20 дійних кобил, від яких одержують по 10 л молока від однієї матки за добу. Сезон виробництва кумису триває з травня по жовтень. За весь сезон виробляється близько 30 тонн кобилячого молока.

Щодо визначення типовості коней місцевого типу, були взяті проміри у випадкової вибірки. Середні проміри випадкової вибірки жеребців (n=46) становили (см): висота в холці - 151,68±0,69; коса довжина тулуба - 149,36±0,46; обхват грудей - 176,86±1,73; обхват п'ястка - 18,55±0,19. Середні проміри випадкової вибірки кобил (n=58), відповідно (см): 150,33±0,57; 148,67±0,39; 172,83±0,67 та 17,83±0,11. Показники промірів, як і візуальна оцінка типу будови тіла, свідчать про загальну скороченість корпуса, невеликий обхват грудей, біднокостистість.

Структура табунів складається з одного косячного жеребця, 37-42 % кобил, 15-18 % меринів, 40-48 % молодняку 1-3 років. Парування кобил відбувається косячним способом. Перевага цього способу в тому, що плідник вчасно вибирає кобилу в охоті, тому відтворення знаходиться на рівні 100 %. Негативний момент полягає в тому, що до парування включаються молоді кобили у віці 2-х років і від них народжується дрібний і слабкий приплід, а самі кобили відстають у розвитку. Крім того в косяку неможливо контролювати строки парувальної кампанії.

З метою визначення найбільш ефективної структури табуна, нами проаналізовано різні за часткою кобил варіанти структури при стабільному загальному поголів'ї коней, однаковим відсотком вибракування (10,0 %), виходом лошат (85,0 %) та середнім навантаженням на жеребця-плідника 15 кобил (табл. 1).

Слід зауважити, що з підвищенням відсотка маточного поголів'я у структурі табуна частка ремонтних жеребчиків зменшується, а частка кобилок залишається на однаковому рівні, з урахуванням щорічного виранжування 10 %. Реалізація понадремонтного молодняку та вибракуваного поголів'я на м'ясо здійснюється за живою масою: дорослі жеребці і мерини – 400 кг,

1. Варіанти структури табуна у продуктивному конярстві

у відсотках

Статево-вікові групи	Варіанти				
	1	**2**	**3**	**4**	**5**
Кобили	30,0	35,0	40,0	45,0	50,0
Жеребці-плідники	2,0	2,3	2,7	3,0	3,3
Кобили 2-3 років	7,5	7,0	6,5	6,3	6,2
Кобили 1-2 років	8,7	8,5	7,8	7,6	7,4
Жеребці 2-3 років	7,4	5,4	4,9	3,2	2,9
Жеребці 1-2 років	8,2	7,7	5,9	4,9	3,2
Лошата поточного року народження	21,1	21,0	19,3	17,4	15,0
Мерини і жеребці ст. 3 років	5,1	3,1	2,9	2,6	2,0
Робочі та користувальні коні	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
Всього:	100	100	100	100	100

кобили – 370 кг, жеребці старше 3 років і робочі коні – 380 кг, молодняк 2-3 років – 310 кг, молодняк 1-2 років – 240 кг, лошата до 1 року – 180 кг.

Аналіз різних варіантів структури табуна показав, що з підвищенням частки кобил кількість коней на реалізацію прямо пропорційно збільшується, відповідно збільшується виробництво конини. Підвищення частки кобил на 15 % збільшує об'єм виробництва конини на 21 %. Крім того, збільшується дійне стадо, що забезпечує збільшення виробництва кумису на 20 %. Таким чином, загальне підвищення продукції конярства здійснюється лише за умови зміни структури табуна, без збільшення загального поголів'я коней, кормових і трудових витрат. Трудові витрати будуть збільшені лише за рахунок залучення сезонних робітників.

Найбільш продуктивний у кормовому відношенні період табунного конярства – пасовищний, що триває з травня по жовтень. У цей період відбувається нагул коней, парувальна кампанія, вирощування молодняку, заготівля грубих кормів на зиму. При відправці табунів у гори, розраховують, щоб жеребіння припадало на квітень-травень, коли в горах зійде рясний сніг.

Стравлювання пасовищ планують залежно від стану сходу снігу, терміну вивільнення пасовищ від талої води, врожайності пасовищ, терміну настання літньої спеки і масового льоту комах. Докучання комарів і оводів коням призводить до повного затримання зросту і втраті вгодованості коней. Експедиційними дослідженнями встановлено, що в період максимальної активності цих комах коні пасуться лише 5-6 годин на добу, майже не відпочивають, проходячи по 10-15 км. У вільний від комах період коні пасуться по 13-15 годин на добу, 5-7 годин відпочивають і переходять лише на продуктивніші травостої. Рятівним засобом для коней у періоди максимальної активності комах можуть бути димокури.

характеризуються сезонністю росту. Найінтенсивніший розвиток лошат відбувається в літній період, коли середньодобовий приріст молочних лошат сягає 1,0-1,2 кг. У зимовий період середньодобовий приріст відлучених лошат становить усього 30-80 г, а лошат старше 1 року повністю гальмується. Через це повний розвиток коней пролонгується до 5 років.

Для забезпечення кращих умов зимівлі молодняку, усе надремонтне поголів'я має бути реалізоване до початку тебенювання. Для ремонту та дорощування залишається 30-40 % лошат. Усі лошата, що плануються на тебенювання, повинні бути відбиті від маток, що сприяє кращому їх розвитку, полегшує їх стабунювання, зберігає вгодованість кобил, що забезпечує кращу їх зажеребнюваність.

Лошатам слід виділити кращі за якістю невеликі пасовища, захищені від вітрів. Обов'язкова зимова підгодівля сіном і концкормами. При сильних морозах і хуртовинах на пасовищах необхідно передбачити обладнання затишків. Підгодівлю лошат здійснюють вранці (5.00-7.00 годин) та ввечері (17.00-19.00). Обов'язкове розкладання солі-лизунця, або підкормки розсипною сіллю з розрахунку 20-30 г на одну голову на добу.

Ефективність вирощування і якість ремонтного молодняку значно підвищиться, якщо залишати на зимівлю лошат лише ранніх термінів народження (квітень-січень), від найбільш молочних маток і найліпших плідників.

Висновки:

1. Господарствам, що спеціалізуються на веденні табунного конярства для виробництва кумису та реалізації надремонтного молодняку на м'ясо та користувальні цілі, рекомендується косячно-табунне утримання коней із спрямуванням на продуктивний напрям, що передбачає підвищення м'ясних якостей.

2. Для збереження адаптаційних якостей поголів'я коней місцевого кримського типу, застосовувати чистопородне розведення, використовуючи кращих жеребців без екстер'єрних вад. Формування племінного ядра здійснювати із найбільш крупної і крупноплідної частини місцевого поголів'я для подальшого відтворення високопродуктивних табунів і використання промислового схрещування.

3. З метою підвищення продуктивних якостей для формування дійних стад використовувати промислове схрещування місцевого поголів'я кримського типу з жеребцями новоолександрівської ваговозної породи, оціненими як поліпшувачі молочного й м'ясного напряму продуктивності потомства.

4. Ефективність продуктивного конярства значно підвищується без додаткових витрат при структурі табуна з часткою повновікових кобил 45-50 % та дотриманні найпростіших технологічних умов організації табунного конярства.

Бібліографічний список

1. Зачиняев Я.В**.** Экологические проблемы в коневодстве / Я.В**.** Зачиняев**,** А.В. Назаренко // Ноол. экол. ноосферы, здоровье и образ жизни: Материалы международной научной конференции.- С.-Петербург, 1996.- С.124-126.

2. Зайнуллин М.М. Башкирская лошадь: ее хозяйственное и культурное значение / М.М. Зайнуллин // Второй международный конгресс этнографов и антропологов.- Уфа, 1997.- С.43-45.

ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ТАБУННОГО КОНЕВОДСТВА В ГОРНОМ РЕГИОНЕ АР КРЫМ

Белоус И.В., Институт животноводства НААН Украины

Проанализирована технология ведения табунного продуктивного коневодства на примере агрофирмы "Зеленогорск" Белогорского района АР Крым. Охарактеризована породность и типичность местного крымского типа табунных лошадей. Рассмотрены различные варианты структуры табуна, в которых доля кобыл составляет от 30 до 50 процентов, доказано повышение эффективности производства продукции коневодства с увеличением доли кобыл. Установлены основные организационные и технологические условия, при которых эффективность табунного коневодства повышается без дополнительных затрат.

Ключевые слова: табунное коневодство, эффективность, технология, горный Крым, табун, структура табуна, продуктивные качества, кумыс, конина.

INCREASE OF EFFICIENCY OF HORSE BREEDING HERDS IN THE MOUNTAIN REGION AR CRIMEA

Bilous I.V., Institute of animal sciences of NAAS of Ukraine

Analyzed the technology of horse productive breeder-society on the example of the agricultural company "Zelenogorsk" Belogorsky district of the Crimea. Characteristics the type and typicality of the local Crimean type horses from the herd. Addressed various options for the structure of the herd, in which the share of the to-be is from 30 up to 50 per cent, is proved by increase of efficiency of pro-production of horse-breeding with an increasing proportion of mares. Installed os-basic organizational and technological conditions, under which the effectiveness of horse breeding herds increased without additional cost.

Keywords: horse breeding, efficiency, technology, and the mountains of the Crimea, tabun (herd), the structure of the herd, productive qualities, koumiss, horse meat.